

Landschapsvisie en beheerstrategie **Drentse Golfclub de Gelpenberg**

Rapportage 50.07.20.3
Landschapsvisie en beheerstrategie Drentse Golfclub de Gelpenberg

NLadviseurs

adviesbureau voor natuurbeheer
en landschapsoptimalisering

Colofon

Dit is een rapportage van NIadviseurs
Contactpersoon: S. J. De Jong

Juli 2020

NIadviseurs

Bezoekadres:
Kennislandgoed Larenstein
Larensteinselaan 26B
6882 CL VRIJP
026-7851440

Postadres:
NIadviseurs
Postbus 2066
6802 CB ARNHEM

www.niadviseurs.nl
info@niadviseurs.nl

Copyright: Alle rechten voorbehouden. Voor
vermenigvuldiging van, of zinsneden en afbeeldingen uit
deze rapportage gelieve contact op te nemen met
NIadviseurs.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	pag. 5
1.1 Doel van deze beheerstrategie	pag. 5
1.2 Werkwijze	pag. 5
1.3 Opbouw rapportage	pag. 5
Hoofdstuk 2: Landschapsvisie	pag. 7
2.1 De golfclub	pag. 7
2.2 Landschap en stijl	pag. 8
Hoofdstuk 3: Streefbeeld	pag. 11
3.1 Landschapsecologie	pag. 11
3.2 Oud eikenbos – eikenhakhout	pag. 13
3.3 Gematigd loofbos	pag. 14
3.4 Vochtige alluviale bossen (elzenbroekbos)	pag. 15
3.5 Droge heide	pag. 16
3.6 Jeneverbesstruwelen	pag. 17
3.7 Droog bloemrijk grasland	pag. 18
3.8 Oeverzone en open water	pag. 19
Hoofdstuk 4: Beheerstrategie	pag. 22
4.1 Natuurtypenkaart	pag. 22
4.2 Beheerstrategie	pag. 22
4.2.1 Oud eikenbos – eikenhakhout	pag. 23
4.2.2 Gematigd loofbos	pag. 23
4.2.3 Vochtige alluviale bossen	pag. 23
4.2.4 Beheer vrijstaande bomen	pag. 24
4.2.5 Droge heide	pag. 24
4.2.6 Jeneverbesstruwelen	pag. 24
4.2.7 Droog bloemrijk grasland	pag. 24
4.2.8 Oeverzone en open water	pag. 25
4.3 Prioriteiten	pag. 25

Figuur 1: Overzichtskaart omgeving Gelpenberg

Hoofdstuk 1: Inleiding

Voor u ligt de beheerstrategie voor Drentse Golfclub de Gelpenberg, een rapportage die in opdracht van de baancommissie van Drentse Golfclub de Gelpenberg met zorg is opgesteld door NLadviseurs. Deze strategie vormt het fundament voor beslissingen die de golfclub in de toekomst zal nemen ten aanzien van natuur en landschap. In dit hoofdstuk leest u meer over de uitgangspunten en werkwijze voor de totstandkoming van deze rapportage.

1.1 Doel van deze beheerstrategie

Bij het beheer van een golfbaan komt veel kijken. Behalve het onderhoud aan de spelonderdelen zoals greens, tees, fairways en bunkers is het landschap waarin deze spelelementen gelegen zijn van cruciaal voor de belevingswaarde en uitdaging tijdens het spel. Daarbij bevat de Gelpenberg veel cultuurhistorische en ecologische waarden.

Drentse Golfclub de Gelpenberg heeft de wens deze waarden te behouden en waar mogelijk nog te versterken, waarbij het beheer zo duurzaam mogelijk kan worden uitgevoerd.

Deze beheerstrategie ondersteunt Drentse Golfclub de Gelpenberg in het vastleggen van hun landschapsvisie en richting voor de toekomst, maar is daarnaast ook geschikt als communicatiemiddel naar leden, gasten, overheden en andere belanghebbenden.

1.2 Werkwijze

In dit document zijn de volgende stappen uitgewerkt:

Allereerst is een landschaps- /toekomstvisie voor de komende decennia met bijbehorende streefbeeld opgesteld. De landschapsvisie is opgesteld door aanwezige kennis van de golfbaan en een gesprek met de baancommissie over de kernwaarden van de golfbaan.

Er is een terreinbezoek uitgevoerd, waarbij de huidige status van de verschillende natuuronderdelen is beoordeeld. Daarnaast is onderzocht welke potentiële waarden in het gebied voorkomen. Deze informatie is gebruikt om streefbeeld op te stellen en een beheertypenkaart te maken.

Tenslotte is hiervan een uitwerking gedaan naar concrete doelstellingen en actiepunten.

1.3 Opbouw rapportage

Landschapsvisie (hoofdstuk 2)

De landschapsvisie vormt de leidraad voor toekomstige beslissingen die de golfclub zal nemen ten aanzien van natuur, het golfspel, milieu, duurzaamheid en de uitstraling van de golfbaan.

Het beschrijft welke ambities de golfclub heeft om het landschap te ontwikkelen naar het beeld dat zij wenselijk achten. Het uitgangspunt is een duurzame organisatie te ontwikkelen die zorg draagt voor een natuurlijke en hoogwaardige golfbaan.

Streefbeeld (hoofdstuk 3)

Er wordt per natuurbeheertype een beschrijving gegeven van het streefbeeld en de doelstelling. Er is per natuurbeheertype rekening gehouden met de huidige situatie en de potentie van de golfbaan.

Beheerstrategie (hoofdstuk 4)

In dit hoofdstuk wordt per natuurbeheertype de huidige situatie vergeleken met het streefbeeld. De verschillen tussen het gewenste en huidige beeld vormen zogeheten 'knelpunten'.

Deze knelpunten zijn vertaald naar concrete beheermaatregelen om het gewenste eindbeeld te bereiken. In een overzichtelijke tabel worden de voorgestelde maatregelen en geschikt beheer weergegeven.

Deze maatregelen en beheer kunnen door de golfclub worden gebruikt om hun jaarlijkse werkplan voor de greenkeeping en derden vast te stellen.

Figuur 2: Schaper zijn onlosmakelijk verbonden met het Drentsche landschap, en zijn elk jaar te vinden op de Gelpenberg.

Hoofdstuk 2: Landschapsvisie

De 18-holes golfbaan van de Drentse Golfclub de Gelpenberg is gelegen bij Aalden en beslaat 56 hectare terrein. Het landschap is in de Saale-ijstijd gevormd, maakt onderdeel uit van de Hondsrug en Rolderrug. Landschapsvormende processen van landijs, smeltwater en wind hebben op deze plek in het Drentse landschap een verhoging achtergelaten van enkele meters ten opzichte van het omliggende land. De verhoging die later de naam Gelpenberg meekreeg. Dit is de plek waar de Drentse Golfclub in 1972 haar thuis heeft gevonden. De eerste 9 holes zijn ontworpen door Frank Pennink.

In 1992 is de golfbaan uitgebreid naar het Aalderveld onder signatuur van Donald Steel. In 2007-2011 heeft golfbaanarchitect Frank Pont een grote renovatie vormgegeven met als doel het oude en nieuwe deel van de golfbaan meer te integreren.

De golfbaan wordt door golfers aangemerkt als een aantrekkelijke golfbaan met kwalitatief goede greens en fairways, maar hier wordt ook vrijwel altijd de gastvrijheid benoemd. Ook het landschap speelt een grote rol in de aantrekkelijkheid van de golfbaan door de grote afwisseling en aanwezigheid van cultuurhistorie. Deze landschapsvisie geeft richting aan de landschappelijke ontwikkeling van de golfbaan.

2.1 De golfclub

Belangrijkste kernwaarden voor de golfclub zijn de afwisseling van het landschap, de uitdaging in de golfbaan en de gastvrijheid. Elke soort golfer moet zich thuis kunnen voelen op de baan. De golfclub heeft dan ook de ambitie de verschillende doelgroepen op verschillende manieren te faciliteren en zo de golfbaan aantrekkelijk te maken voor een breed scala aan golfers.

Ook niet golfers worden op de Gelpenberg hartelijk welkom geheten en genieten van de gastvrijheid en faciliteiten van het clubhuis.

Het spel

De 18 holes golfbaan richt zich prioritair op de doelgroep hcp 20-36, maar is voldoende uitdagend voor de lagere handicapers en voor de hogere handicapers geen onmogelijke hindernis.

Voor de groep hcp 1-19 zijn er witte en blauwe tees op strategische posities welke bovendien een heel ander beeld geven dan vanaf de gele en rode tees. De spelonderdelen zijn van hoogwaardige, maar vooral uniforme kwaliteit.

Voor spelers met een handicap van 20-36 is de Gelpenberg een golfbaan die nooit verveeld door de afwisseling van landschappen en hindernissen. De

Figuur 3: De landschappelijke afwisseling, kwaliteit van de spelonderdelen en gastvrijheid van de golfclub maken De Gelpenberg een aantrekkelijke plek om te golven.

volgende tee is nooit verder lopen dan 150 meter en het clubhuis wordt op meerdere momenten gepasseerd voor een korte pauze of toiletbezoek.

De hcp 37-54 kan gebruik maken van een goed uitgeruste golfschool met de beschikking over een driving range en 9 holes par-3 golfbaan. Ook zijn er oranje tees op de wedstrijdbaan.

Duurzaam beheer

De Drentse Golfclub de Gelpenberg is sinds juli 2017 CHO-gecertificeerd. Door deel te nemen aan dit traject, wil de golfclub nuancing geven aan haar duurzame karakter en zorgvuldige omgang met natuur en milieu. Het landschap en de natuurwaarden hebben een belangrijke plek binnen de golfclub. Clubleden worden hier ook bij betrokken door o.a. excursies.

2.2 Landschap en stijl

De Gelpenberg en het Aalderveld zijn de twee landschapszones die op de golfbaan zijn te onderscheiden. De noordelijk gelegen holes bevinden zich in een van oorsprong vlak, lagergelegen gebied. Deze zone heeft de naam 'Het Aalderveld'.

De zuidelijk gelegen holes liggen op de helling van een heuvel, we noemen dit gedeelte 'De Gelpenberg'.

Beide zones hebben hun eigen karakteristieken die de golfbaan afwisselend en interessant maken. De spelonderdelen sluiten qua kwaliteit juist naadloos op elkaar aan zodat de golfer weet waar die aan toe is.

Ken kaart met de landschapszones is opgenomen in figuur 4. Hieronder zijn de beide zones verder beschreven.

Figuur 4: Zonering De Gelpenberg en Het Aalderveld

Het Aalderveld (holes 1 t/m 8 en 13)

Het Aalderveld is het gedeelte aan de noordzijde van de golfbaan. Dit gedeelte is lagergelegen dan de Gelpenberg. Dit gedeelte wordt gekenmerkt door openheid, schrale rough en water. Het water en de laagte legt een verbinding met de Aalderstroom, waar 'Het Aalderveld' haar naam aan ontleent. De aanwezigheid van heide en oude, karakteristieke bomen en houtwallen legt de verbinding met de Gelpenberg.

De Gelpenberg (holes 9 t/m 12 en 14 t/m 18)

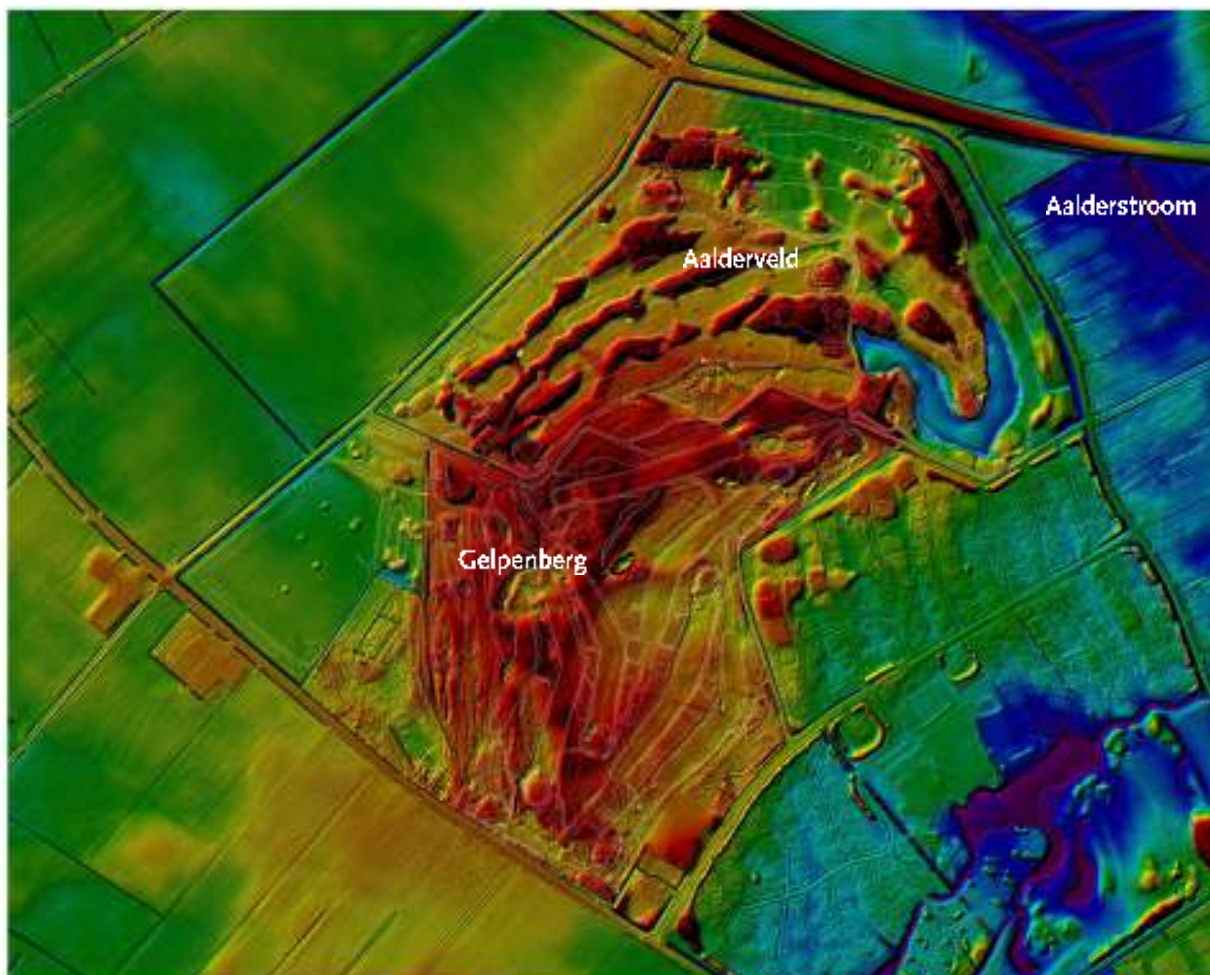
Met enkele meters hoogteverschil boven het aangrenzende Aalderveld ligt dit gedeelte op de hoger gelegen 'Gelpenberg'.

Het landschap oogt gesloten door de aanwezigheid van bos en houtwallen. Op meerdere plekken staan unieke, karakteristieke oude eikenbomen. Ook uniek voor het gebied en de omgeving is het oude eikenhakhouthos, welke meer dan honderd jaar oud is. Langs de holes en bossen bevindt zich heide welke begraaasd wordt door schapen en waarin solitaire of kleine groepjes jeneverbessen pronken. Ook stuifzand heeft een plek gekregen in 'de grootste natuurlijke bunker van Nederland'.

Doelstellingen

Puntsgewijs kunnen de volgende doelstellingen worden geformuleerd:

- ~ De verschillende landschapszones 'De Gelpenberg' en 'Het Aalderveld' zijn herkenbaar aanwezig en verrassend en verfrissend voor de golfer.
- ~ Er is een natuurlijke overvloeiing van de Gelpenberg naar het Aalderveld, van oud naar nieuw door o.a. het ontwikkelen van heide en ruimte geven aan karakteristieke solitaire oude bomen op het Aalderveld.
- ~ De overgangen tussen bos en heide of rough bestaat uit vloeiende lijnen en een opbouw van heide, naar struweel naar bos waar dat speltechnisch mogelijk is.
- ~ Cultuurhistorische elementen worden behouden en waar mogelijk uitgelicht.
- ~ Ontwikkeling van enkele poelen in het Aalderveld ter verhoging van de ecologische waarde in het gebied.
- ~ Ingrepen in het landschap hebben tot doel de golftechnische kwaliteit te vergroten, de natuurwaarden te versterken en/of de cultuur historie te behouden of accentueren.

Figuur 4: Hoogtekaart, met daarop de Gelpenberg, het Aalderveld en de Aalderstroom.

Figuur 6: Oude houtwal

Figuur 7: Kare karakteristieke oude eik met daarachter oud eikenhakhout

Hoofdstuk 3: Streefbeelden

Met een omschrijving van het natuurbecertype wordt een ideaalplaatje geschetst. Doelstelling is dit beeld geheel, of op zijn minst grotendeels, te bereiken. De gewenste situaties voor de verschillende terricintypen zijn gebaseerd op de inventarisatiegegevens van N-adviseurs.

3.1 Landschapsecologie

Op de Drentse Golfclub de Gelpenberg zijn verschillende landschapstypen aanwezig. Elk type heeft een eigen uitstraling, opbouw, bijbehorende cultuurhistorische elementen en flora en fauna.

Daarnaast zijn voor de Gelpenberg 7 verschillende streefbeelden opgesteld, die nauw aansluiten op de aanwezige landschapstypen en die goed passen in het landschap en op de onderliggende bodem.

De streefbeelden zijn voornamelijk gebaseerd op natuurdoeltypen. Dit zijn nagestreefde type ecosystemen met een bepaalde biodiversiteit en natuurlijkheid. Het is onwaarschijnlijk dat deze streefbeelden zoals beschreven volledig op de Gelpenberg bereikt kunnen worden. De streefbeelden geven echter wel sturing aan het beheer en helpen de kwaliteit en biodiversiteit verder te ontwikkelen.

De golfbaan is opgedeeld in de volgende streefbeeldtypen:

- ~ Oud eikenbos
- ~ Gematigd loofbos
- ~ Vochtige alluviale bossen (Elzenbroekbos)
- ~ Droge heide
- ~ Jeneverbesstruwelen
- ~ Droog bloemrijk grasland
- ~ Oeverzone en open water

In figuur 8 is de indeling op kaart te zien die van deze streefbeelden gemaakt is voor de golfbaan.

In dit hoofdstuk zijn voor elk streefbeeld de oorsprong en uiterlijke kenmerken beschreven.

Kenmerkende soorten

Er is een beschrijving gegeven van de samenstelling van boom-struik- en/of kruidlaag. Verder zijn een aantal plant- en diersoorten genoemd die kenmerkend zijn voor het streefbeeld.

Hierbij is een onderscheid gemaakt in ambassadeursoorten, doelsoorten en droomsoorten.

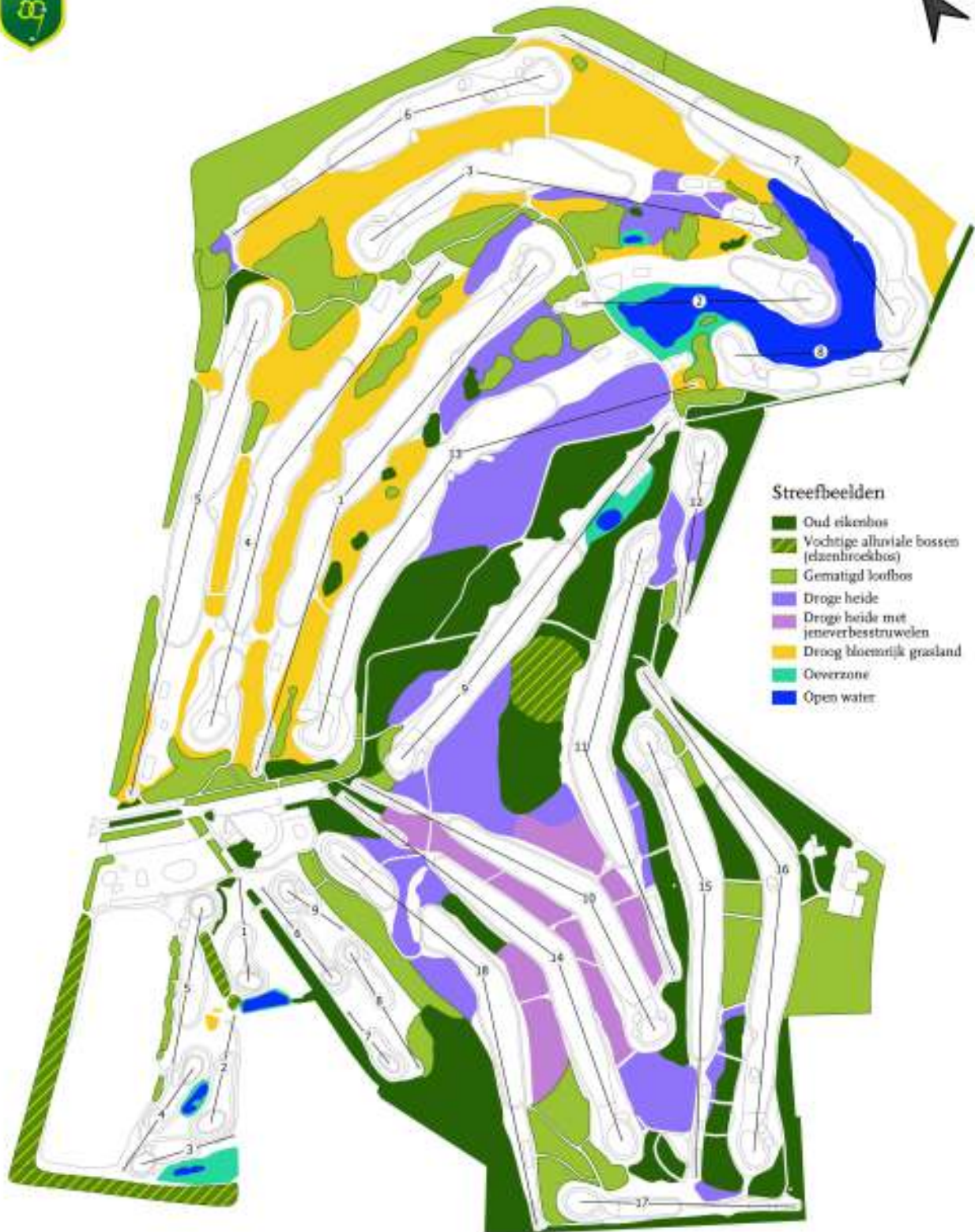
Ambassadeursoorten zijn al aanwezig op de baan en zijn aangewezen om met trots te delen. Het gaat om habitatspecifieke soorten die hoge eisen stellen aan hun omgeving.

Doelsoorten zijn soorten die nog (bijna) niet aanwezig zijn op de golfbaan, maar door juist beheer of maatregelen wel op de baan kunnen komen. Deze soorten stellen over het algemeen hogere eisen dan de aangewezen ambassadeursoorten en het is daarom moeilijker om op de baan te krijgen.

Droomsoorten zijn soorten waarvan het zeer onwaarschijnlijk is dat ze zich op korte termijn op de golfbaan zullen vestigen. Zoals de naam al zegt zijn het soorten waarover gedroomd of gefantaseerd kan worden. Deze soorten stellen zeer hoge eisen aan hun omgeving. Het beheer van de golfbanen zou afgestemd moeten worden op deze soorten. In de kielzog van deze droomsoorten profiteren namelijk veel soorten die wel een plek op de golfbaan vinden.

Streefbeeldkaart

12

0 100 200 300 m

Figuur 8: Streefbeeldkaart

3.2 Oud eikenbos - eikenhakhout

Het habitatype 'oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*', verkort weergegeven als oud eikenbos is het meest toonaangevende habitat dat op de Gelpenberg aanwezig is. De oude eikenbossen die zich op de Gelpenberg bevinden stammen af van voormalig eikenhakhout. Een oude vorm van hout- en looizuurproductie. Nadat begin de 19e eeuw het chemisch looizuur werd ontdekt raakte deze vorm van landbouw zijn functie kwijt en zijn uitgegroeid tot de huidige bossen.

De inmiddels ruim honderd jaar oude eiken staan voor een uitgestorven industrietak. Maar zijn ook waardevol voor de natuur. Nederland is een eikenland bij uitstek. De meeste eiken in Nederland zijn zomereiken, en op een aantal gunstige plekken staan ook de zeldzame wintereiken. De eik is Nederlands beste insectenhotel. Ruim 500 soorten insecten vinden hun voedsel of permanente beschutting rond en op eiken.

Doordat eiken geen schaduw verdragen dreigen veel eikenbossen langzaam verloren te gaan doordat andere boomsoorten de eiken overgroeien. Boomsoorten die wel goed samen met eik kunnen groeien zijn: berk, linde, Europese vogelkers en haagbeuk.

Kenmerkende soorten

Om een oud eikenbos te behouden of te creëren moet de boomsoortensamenstelling in het perceel uit ruim 80% eik bestaan. Deze mogen variëren in leeftijd, maar moeten overwegend honderd jaar of ouder zijn. Jonge aanplant zorgt voor een duurzame voortzetting van het habitatype.

Op plekken buiten spel waar geen bezoekers en

golfers komen, moet voldoende dood hout in de bomen en op de bosbodem aanwezig zijn. Het doodhoutpercentage mag oplopen tot 40%. Naast eik kunnen berken, lindes en haagbeuken groeien. Het betreft hier altijd enkele exemplaren (geen groepjes). De tweede boomlaag/struiklaag kenmerkt zich met lijsterbessen en sporkehout. De ondergroei is deels afwezig, maar kan in gunstige omstandigheden bestaan uit varens, hengel en grote muur.

Gewenste samenstelling:

- ~ 80% eik
- ~ 20 % berk, linde en haagbeuk (alleenstaand)
- ~ Verschillende leeftijden, >50% is >100 jaar
- ~ 10-40% dood hout op locaties buiten spel

Ambassadeursoorten

- ~ Blauwe hoesbes
- ~ Adelaarsvaren
- ~ Wilde kamperfoelie
- ~ Das
- ~ Rode eekhoorn
- ~ Bonte vliegenvanger

Doelsoorten

- ~ Zevenster
- ~ Fraai hertshooi
- ~ Hengel
- ~ Mannetjesereprijs
- ~ Boommarter
- ~ Kamsalamander (winterhabitat)

Droomsoorten

- ~ Groot vliegend hert

Figuur 9: Oud eikenbos op de Gelpenberg (links), groot vliegend hert (rechts)

3.3 Gematigd loofbos

Gematigd of gemend loofbos is een verzamelnaam voor verschillende landschapstypen. Onder andere 'Eiken-haagbeukenbos' en 'Beukeneikenbos met hulst'. Het is voor de diversiteit en soortenrijkdom goed om de bestaande gemengde bossen langzaam om te vormen naar loofbossen. Loofbossen kunnen goed omgaan met het veranderende klimaat en zijn hierdoor toekomstbestendiger dan naaldbossen.

Soorten als winterlinde, haagbeuk en jonge eiken vormen een kans in de bestaande bossen om de soortenrijkdom te verhogen. De aanwezige naaldbossen zullen op ten duur uitgefaseerd kunnen worden om dit doel te bereiken.

Kenmerkende soorten:

De boomlaag bestaat uit eiken, lindes, haagbeuk, beuk, esdoorn en berk. Een ondergroei van hazelaar, hulst, sleedoorn en meidoorn is afhankelijk van de schaduwdoorlaatbaarheid van het bladerdak van de boomlaag.

De kruidachtige die groeien in deze bossen zijn sterk aan de boomsoorten gebonden. Onder haagbeuk- en lindenbomen groeien kalkminnende soorten, zuurminnende soorten vestigen zich onder beuk en eik.

Het is voor dit bos goed om een hoog percentage aan dood hout te hebben. Dood hout is belangrijk voor veel verschillende insectensoorten en daarmee ook een voedselbron voor o.a. spechten.

Wenselijke samenstelling

- ~ >90% van de boomsoorten zijn loofboomsoorten.
- ~ 10-30% bestaat uit struiklaag of indien mogelijk een mantel en zoom.
- ~ 10-30% dood hout op locaties buiten spel

Ambassadeursoorten

- ~ Winterlinde
- ~ Zomerlinde
- ~ Ree
- ~ Egel
- ~ Grote bonte specht
- ~ Clekraagde roodstaart

Doelsoorten

- ~ Sleedoorn
- ~ Meidoorn
- ~ Lelietje der dalen
- ~ Hazelaar
- ~ Kleine bonte specht
- ~ Geelgors

Droomsoorten

- ~ Daslook
- ~ Boommarter
- ~ Wielewaal

Figuur 10: Gematigd loofbos (links), geelgors (rechts)

3.4 Vochtige alluviale bossen (elzenbroekbos)

Het habitattype 'Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior*', verkort weergegevens als vochtige alluviale bossen of elzenbroekbos, is een zeldzaam habitattype dat bekend staat om zijn zeldzame en kenmerkende soorten.

De bossen worden door ondergronds water gevoed en zijn zeer vruchtbaar. Op de Gelpenberg zijn delen van bossen aanwezig die kenmerken van deze bossen bezitten, voornamelijk bestaande uit oude elzen.

Door de voedselrijkdom van de deze bossen is het niet gek dat er snelgroeiende planten in staan als braam en brandnetel. Deze soorten zijn onderdeel van het systeem.

Nederland is een delta en bestond voordat de mens grote delen van het land drooglegde voor een groot gedeelte uit deze ondoordringbare natuur waarin het elzenbroekbos veelzijdig aanwezig was.

15

Kenmerkende soorten:

Hoofdzakelijk bestaan de boomsoorten uit zwarte els. Ken ondergroei van Europese vogelkers en een bodem met brandnetel, braam, groot springzaad en bloedzuring. Water als onderdeel van dit type is niet

noodzakelijk, maar komt wel ten gunste van het vegetatietype.

Wenselijke samenstelling

- ~ 80-90 % els
- ~ 10-20 % andere soorten als Europese vogelkers, berk en zomereik.
- ~ 10-20% dood hout op locaties buiten spel.

Ambassadeursoorten

- ~ Zwarte els
- ~ Braam
- ~ Bloedzuring
- ~ Grote honte specht

Doelsoorten

- ~ Europese vogelkers
- ~ Klein heksenkruid
- ~ Knikkend nagelkruid

Droomsoorten

- ~ Paarbladig goudveil
- ~ Witte rapunzel
- ~ Kleine ijsvogelvlinder
- ~ Grote ijsvogelvlinder

Figuur 11: Elzenbroekbos (links), grote ijsvogelvlinder (rechts)

3.5 Droge heide

Het habitatype 'Droge Europese heide', verkort weergegeven als droge heide is een cultuurhistorisch landschap dat is ontstaan door overmatige begrazing van schapen. Dit vegetatietype staat symbool voor de hogere en droge zandgronden van Nederland en herbergt een unieke flora en fauna.

De vegetatie bestaat voornamelijk uit struikheide, daartussen vinden verschillende grassen een plek en bij een betere inspectie valt de rijkdom aan mossen en korstmossen op.

Doordat deze vegetatie geneigd is snel dicht te groeien met pijpenstrootje (een dicht en groot wordend gras) is een beheercyclus cruciaal voor de instandhouding. Hierbij wordt de vegetatie weer teruggebracht bij een nulpunt, zodat er wederom een tijd lang mooie en soortenrijke droge heide kan groeien.

Kenmerkende soorten

Struikheide staat als dwergstruik verdeeld over het volledige oppervlakte. Hiertussen staat andere struiken als blauwe hoshes en rode hoshes. 25% grassen is optimaal in deze vegetatie.

Wenselijke samenstelling

- ~ 50-65% heide
- ~ 10-30% schrale vegetatie en mossen
- ~ 5-15% open zand
- ~ 5-10% andere struikvormers

Ambassadeursoorten

- ~ Struikheide
- ~ Dophei
- ~ Hochtige smele
- ~ Fijn schapengras
- ~ Jeneverbes
- ~ Zoemertje
- ~ Haas
- ~ Kleine watersalamander
- ~ Gewone pad
- ~ Levendbarende hagedis

Doelsoorten

- ~ Kraailheide
- ~ Crasklokje
- ~ Hondsviool
- ~ Vals heideblauwtje
- ~ Heivlinder
- ~ Groentje
- ~ Zadelprinkhaan
- ~ Blauwvleugelsprinkhaan

Droomsoorten

- ~ Stekelbrem
- ~ Klein warkruid
- ~ Roodborsttappuit
- ~ Boomleeuwerik

Figuur 12: Droge heide landschap op de Gelpenberg (links), Groentje (rechts)

3.6 Jeneverbesstruwelen

Het habitatype 'Juniperus communis-formatie in heide of kalkgrasland', verkort weergegeven als jeneverbesstruweel komt het dichtst in de buurt van een aantal op de baan aanwezige gedeeltes waarin jeneverbes staat. Hoewel de jeneverbes handmatig is aangeplant en zich niet op de golfbaan op natuurlijke wijze lijkt te verspreiden. Is de plant wel toonaangevend voor dit habitatype.

Voor de instandhouding van dit habitatype is het op de Gelpenberg van belang dat er verschillende leeftijds categorieën van jeneverbes aanwezig zijn op de golfbaan. Tijdens de inventarisaties is gebleken dat deze allemaal uit dezelfde tijd afkomstig zijn en hierin geen variatie vormen.

Kenmerkende soorten:

In jeneverbesstruwelen zijn solitaire en in groepjes staande jeneverbessen cruciaal. De verdere plantgemeenschap vormt zich uit struikheide, in de nattere gedeelte dopheide en verschillende grassoorten.

- ~ 5-10% open zand
- ~ 5-10% andere struikvormers

Ambassadeursoorten

- ~ Struikheide
- ~ Dophei
- ~ Hochtige smele
- ~ Fijn schapengras
- ~ Jeneverbes
- ~ Haas
- ~ Kleine watersalamander
- ~ Clewone pad
- ~ Levendbarende hagedis

Doelsoorten

- ~ Kraailheide
- ~ Crasklokje
- ~ Hondsviool
- ~ Cloudivink
- ~ Kamsalamander
- ~ Heideblauwtje

Droomsoorten

- ~ Brede stekelvaren
- ~ Gladde slang
- ~ Cleelgors

17

Wenselijke samenstelling

- ~ 5-15 jeneverbesstruiken per 1000 m² van 3-4 leeftijden
- ~ 50-60% heide
- ~ 10-30% schrale vegetatie en mossen

Figuur 13: Jeneverbesstruwelenlandschap (lin es), gladde slang (rechts)

3.8 Droog bloemrijk grasland

Aan dit streefbeeld zijn geen specifieke habitatdoeltype verbonden. De gebieden zijn niet kalkrijk genoeg om als droog kalkgrasland te worden gezien. Wel kunnen ze een goede bijdrage leveren aan de biodiversiteit. De kunstmatige verhogingen waar deze vegetatie zich op bevindt is relatief voedselarm en bloemrijk. Met name wilde bijen en vlinders vinden hier een habitat.

Kenmerkende soorten

Kenmerkende soorten voor deze vegetatie zijn muizenoor, duizendblad, fraai hertshooi, Jacobskruiskruid, sint-janskruid, distels en verschillende soorten grassen en mossen. Binnen de spelzone bestaat het type uit lage kruiden en mossen of open grassen waar gemakkelijk uit te spelen is. Buiten de spelzone kan een hogere, meer gesloten vegetatie ontwikkelen.

Gewenste samenstelling

Binnen spelzone

60-70% mossen en lage kruiden

20-30% hoge, open grassoorten

10-20% hoge kruiden

Buiten spelzone

~ 50-70% kruiden

~ 30-50% grassoorten

~ <10% struikvormers

Ambassadeursoorten

~ Bleekgele droogbloem

~ Boerenwormkruid

~ Fluitenkruid

~ Gewone brunel

~ Gewoon barbarakruid

~ Grote ratelaar

~ Mannetjesereprijs

Doelsoorten

~ Kleine ratelaar

~ Kruipbrem

~ Rosse woelmuis

~ Slangenkruid

~ Grote pimperl

Droomsoorten

~ Vliegenorchis

~ Aangebrande orchis

~ Groot geaderd witje

~ Dambordje

Figuur 14: Droog bloemrijk grasland op de Gelpenberg (links), dambordje (rechts)

3.9 Oeverzone en open water

Verdeeld over de baan zijn verschillende vormen van oppervlaktewater aanwezig. Van heuse vijvers tot kleine poelen. Deze variatie zorgt op zichzelf staand al voor een biodiversiteitstoename. Ook aan dit streefbeeld is geen specifiek habitatype gekoppeld.

De afwezigheid van vissen in oppervlaktewater zorgt automatisch voor een enorme toename aan insecten en amfibieën in het water. Daar waar vissen niet aanwezig zijn dient dit ook zo te blijven ten behoeve van de biodiversiteit.

Flauwe oevers zorgen voor een gradiënt van een droge naar drassige en vervolgens natte bodem. Deze verschillen tussen droog en nat bieden een groeiplaats voor veel verschillende oeverplanten.

Kenmerkende soorten

De soorten die voorkomen in deze wateren zijn amfibieën als de kleine watersalamander en de bastaardkikker. In poelen met een goede vegetatie-ontwikkeling zitten ook veel libellensoorten als bruinrode heidelibel en plathuik. De vegetatie kenmerkt zich door moerasspirea, verschillende russen en onderwater met fonteinkruiden.

Wenselijke samenstelling

- ~ samenstelling kruiden, mossen, grassen en open grond kan variëren per locatie.
- ~ <20% struik/boomvormers

Ambassadeursoorten

- ~ Kleine watersalamander
- ~ Gewone pad
- ~ Vierlek
- ~ Houtpantserjuffer
- ~ Grote roodoogjuffer
- ~ Wilde gagel
- ~ Watermunt
- ~ Drijvend fonteinkruid

Doelsoorten

- ~ Drijvend fonteinkruid
- ~ Dwergrussen
- ~ Waterzuring

Droomsoorten

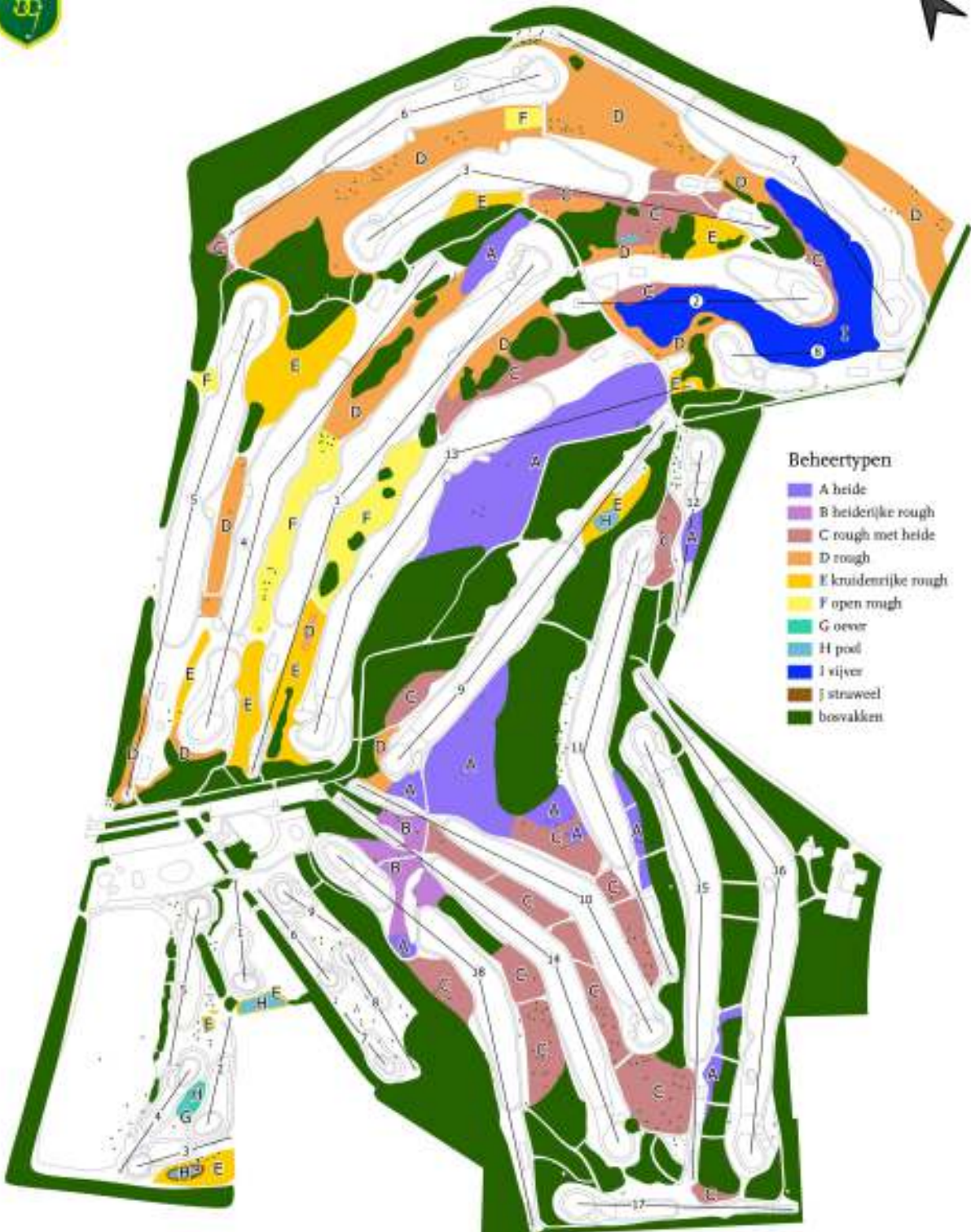
- ~ Kamsalamander

Figuur 15: poel met flauwe oever (links), kamsalamander (rechts)

Beheertypen

20

Figuur 16a: Beheertypen huidige situatie

Bostypen

21

NLadviseurs

Figuur 16a: Bostypen huidige situatie

Hoofdstuk 4: Beheerstrategie

De streefbeeld en geven het gewenste beeld per locatie. De huidige situatie is in veel gevallen (nog) anders. Om de huidige situatie om te vormen naar de gewenste streefbeeld en zijn op een aantal plekken beheeringrepen nodig. Beheer is gericht op instandhouding en ontwikkeling van de landschapstypen. In dit hoofdstuk wordt het reguliere beheer per streefbeeld beschreven en welke stappen nodig zijn om de streefbeeld en te bereiken wanneer de huidige beheertype daar nog (erg) van afwijkt.

4.1 Natuurtypenkaart

Er zijn voor de huidige situatie 20 verschillende beheertypen onderscheiden. In figuur 16a en b zijn twee kaarten te zien waarop de verschillende aanwezige beheertypen zijn ingetekend zoals deze nu aanwezig zijn op de golfbaan.

In onderstaande tabel zijn de criteria opgenomen die gebruikt zijn voor de indeling van de verschillende terreinen in deze beheertypen.

De reden dat zoveel verschillende typen zijn gebruikt is omdat dit een goed beeld geeft van de status ten opzichte van de streefbeeld en. 4

4.2 Beheerstrategie

Om de streefbeeld en te realiseren zoals die staan weergegeven in hoofdstuk 2, zijn een aantal beheeringrepen nodig. Op sommige gedeelten volstaat het bijsturen in het beheer. In sommige gedeelten zijn meer ingrepen nodig, zoals de aanplant van jeneverbessen, de kap van sparren of het plaggen van stukjes gras. Hieronder worden per streefbeeld de nodige acties toegelicht.

Type		criteria			
Open natuurtypen	A	heide	overige struikvormers <40% heide > 50%		
	B	heiderijke rough	overige struikvormers <40% heide >20% en <50%		
	C	rough met heide	overige struikvormers <40% heide >3% en <20%		
	D	rough	struikvormers <40%	kruiden <30%	0% heide
	E	kruidenrijke rough	struikvormers <40%	kruiden >30%	0% heide
	F	open rough	<5% struikvormers	mos >50%	0% heide
	G	oever	struiken <40%	flauw aflopend, gedeelte plas/dras	
	H	poel	Kleine waterpartij >500m ² , afgesloten van andere waterpartijen		
	I	vijver	Grotere waterpartijen, evt aangesloten op omliggend water		
Gesloten natuurtypen	J	struweel	Struiken >40%		
	K	Berkenbos	berk > 80 %		
	L	Berken-elzenbos	berk en els samen >90%		
	M	eiken-berkenbos	eik en berk samen >90%		
	N	eikenbos	eik >80 %		
	O	beukenbos	beuk >80%		
	P	gemengd loofbos	> 3 loofboomsoorten, <70% per soort		
	Q	gemengd bos	loof- en naaldbomen, <70% per soort		
	R	naaldbos	>2 soorten naaldbomen, <80% per soort		
	S	dennenbos	den >80%		
T	larixbos	>90% larix			

Figuur 17: Criteria die gebruikt zijn om gebieden in te delen in de natuurtypen.

4.2.1 Beheer Oud eikenbos

Veel van de bosvelden die het streefbeeld 'Oud eikenbos' hebben gekregen bestaan voor het grootste deel uit eik waaronder veel oudere exemplaren. Beheer in dit type zal bestaan uit het verwijderen van ongewenste soorten of bomen die een gevaar vormen en het vrijzetten van gewenste soorten.

Aanplant van jonge eiken is belangrijk voor een duurzame voortzetting van het habitatype. Op strategische plekken (buiten de direct concurrentie van de eiken) kunnen af en toe berken, lindes en haagheuken worden aangeplant. Het betreft hier altijd enkele, exemplaren die los (lees: niet in groepjes) worden geplant.

Omvorming

- ~ Dunning uitvoeren van slechte (risico)bomen en niet gewenste soorten zoals naaldbomen.
- ~ Aanplant jonge eik, en sporadisch berk, linde en haagheuk.

4.2.2 Beheer gematigd loofbos

Beheer in dit type bestaat uit het verwijderen van ongewenste- en vrijzetten van gewenste soorten, en het ontwikkelen van gelaagdheid en leeftijdsdiversiteit.

Op de golfbaan zijn bospercelen aanwezig waar zeeden en Amerikaanse eik tussen staat. Deze bomen beconcurreren de gewenste doelsoorten op dit moment. Door gefaseerd te dunnen in stappen van 5% kunnen deze soorten langzaam uit de percelen verdwijnen. Buiten de spelzone kunnen bomen in plaats van gedund, geringd worden om het percentage dood hout te verhogen. Het uitscheuren van takken en afbreken van boomtoppen is juist gewenst in de diepere delen van het bos. Op open plekken kunnen winterlindes worden aangeplant.

Het is niet wenselijk om beuk aan te planten door de sterke concurrentie van deze soort. De aanwezige beuk kan sporadisch blijven staan en op plekken waar hij ongewenst is geringd worden voorafdat hij een diameter van 20 cm bereikt.

Het gedeelte van de baan waar Japanse larix aangeplant staat is een mooie afscheiding tussen twee holes. De eiken die door de larixen staan worden echter onderdrukt door schaduw. Het is raadzaam om gefaseerd een aantal groepjes larixen te verwijderen en hier winterlinde voor terug te planten. Linde geeft veel minder schaduw dan larix, waardoor eik zich beter kan handhaven.

Omvorming

- ~ Gefaseerd uitdunnen van zeeden, Amerikaanse eik, Japanse larix en in later stadium beuk.
- ~ Aanplant van winter- en zomerlinde, eik, haagheuk, esdoorn en berk.
- ~ Waar voldoende licht en ruimte is (buiten spelzone) ondergroei aanplanten van hazelaar, hulst, sleedoorn en meidoorn.

4.2.3 Beheer vochtige alluviale bossen

Indien mogelijk is het wenselijk de bestaande elzenbroekbossen een update te geven. Het uitgraven van bospoelen is gunstig voor dit vegetatietype, maar mag niet ten koste gaan van de bestaande (oude) elzen.

Waar het kan moeten dode elzen blijven staan. Voor de veiligheid kunnen ze getopt worden. Sterven elzen binnen de spelzone en kunnen een risico vormen voor golfers dan kunnen deze elzen in het bos worden gelegd. Stamhout overgroeit al snel met mossen en varens waardoor het geheel een 'our'-uitstraling krijgt. Aanplant van elzen is overbodig, aangezien verjonging vanzelf optreedt in de open stukken. Eventueel is het verwijderen van Amerikaanse vogelkers noodzakelijk.

* *Our is een natuurpark in de Ardennen*

Omvorming

- ~ Indien de ruimte het toelaat het uitgraven van bospoelen
- ~ Gefaseerd uitvoeren van dunning om ruimte te maken voor els
- ~ Indien nodig verwijderen Amerikaanse vogelkers

Regulier beheer bossen (algemeen)	
Dunnen	ix per 6 - 8 jaar
Afvoeren hout	ix per 6 - 8 jaar
Controle (vta) randbomen	ix per 1 - 3 jaar
Aanplant	incidenteel
Opsnoeien randbomen (spelzone)	ix per 3 - 5 jaar
Verwijderen verstoring van braam	ix per 2 jaar
Verwijderen exoten	gelijk met dunning
Verwijderen stobbe randzone	gelijk met dunning

Figuur 18: Overzicht regulier beheer bossen

4.2.4 Beheer vrijstaande bomen

Op de streefbeeldkaart zijn de vrijstaande bomen niet opgenomen. Toch staan er ca 380 min of meer vrijstaande bomen op de golfbaan. In veel gevallen zijn dit randbomen van bosvakken, of boomgroepen die qua samenstelling aansluiten om de omliggende bosvakken. De landschapstypen lopen op die manier op natuurlijke wijze in elkaar over. Er is dan ook geen apart streefbeeld of beschrijving van het beheer van de vrijstaande bomen in deze rapportage opgenomen. Deze mogen meegerekend worden met de bosvakken.

4.2.5 Beheer droge heide

De grootste bedreiging van dit type streefbeeld is vergrassing. 25% grassen is optimaal in deze vegetatie. Zodra deze richting de 50% gaat, is een beheermaatregel noodzakelijk. Afhankelijk van de staat kan er gekozen worden voor een lichtere of zwaardere ingreep bij instandhouding.

Het terugbrengen naar pioniersfase van het gebied door de top laag te verwijderen is noodzakelijk voor gebieden waar heide nog nauwelijks voorkomt en om vergrassing te voorkomen in bestaande heide. De cyclus is sterk afhankelijk van de mate van vergrassing, maar kan bijvoorbeeld elke tien jaar gefaseerd uitgevoerd worden.

Met begrazing en het steken van pollen kan de cyclusduur verlengd worden. Oorspronkelijk zijn droge heiden ontstaan door overbegrazing met schapen. Op de Gelpenberg worden jaarlijks schapen ingezet om o.a. de heide te beheren. Drukbegrazing is hierbij noodzakelijk om de taale grassen uit het perceel te krijgen. Het steken van graspollen zorgt voor een structuurrijke heide met een grote leeftijdsvariatie.

Omvorming

- ~ In vergraste delen gefaseerd de top laag verwijderen.
- ~ Om heide te stimuleren kan plagsel worden opgebracht of maaisel van heide die aan het streefbeeld voldoet.
- ~ Bij beginnende vergrassing, graspollen wegsteken.

4.2.6 Beheer jeneverbesstruweel

Om dit habitattype te behouden moet het beheer van de droge heide worden toegepast. De aanplant van jeneverbes (*Juniperus communis*) dient te worden ingezet om leeftijdspreiding te creëren. Het doel is om een leeftijdspreiding te krijgen van 4 leeftijden over een levensloop van 100 jaar.

Plant jeneverbessen strategisch in een open stuk heide, buiten de schaduw van bomen. Jonge jeneverbessen kunnen onderstandig groeien aan oudere om een groepje (maximaal 4) van jeneverbessen te krijgen met twee of drie leeftijdscategorieën. Let op dat jonge jeneverbes bij begrazing wordt omheind, om vraatschade te voorkomen.

Omvorming

- ~ aanplant jonge exemplaren jeneverbes

Regulier beheer droge heide en jeneverbesstruweel	
Toplaag verwijderen gefaseerd (beheer)	ix per 10 jaar*
Chopperen gefaseerd (beheer)	ix per 3 - 5 jaar
Begrazen (beheer/ontwikkeling)	ix per jaar
Maaien en afvoeren handmatig (ontwikkeling)	ix per jaar
Verwijderen opschot (beheer/ontwikkeling)	ix per 1 - 3 jaar
Aanplant jeneverbes (omheinen bij begrazing) (alleen in Jeneverbesstruweel)	incidenteel

Figuur 19: Overzicht regulier beheer heide
* sterk afhankelijk van mate van vergrassing

4.2.7 Beheer droog bloemrijk grasland

Het extensief maaien van deze percelen is de belangrijkste factor in het stimuleren van de vegetatieontwikkeling. De rijkere delen, waar veel gras aanwezig is dienen tweemaal jaarlijks te worden gemaaid in eind mei en begin september, waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

De minder rijke delen waar al een bloemrijke vegetatie aanwezig is kunnen één keer per jaar gemaaid worden in september. Gefaseerd maaien is ook wenselijk. Laat op grotere delen 25% van de vegetatie de winter overstaan.

Omvorming

- ~ op rijkere delen (met veel gras) tweemaal per jaar maaien en het maaisel afvoeren

Regulier beheer droog bloemrijk grasland	
Maaien	ix per jaar in september
Begrazen	ix per jaar in september

Figuur 20: Overzicht regulier beheer droog bloemrijk grasland: maaien of begrazer.

4.2.8 Beheer oeverzone en open water

Gefaseerd maaien langs de waterkant is cruciaal voor de biodiversiteit. Het laten verlanden van de poelen is gunstig en kan aangehouden worden tot een dik pakket vegetatie is ontstaan in de poel. Het uitscheppen van de vegetatie (haggeren) brengt het geheel weer terug bij het pioniersstadium. Afhankelijk van de ligging en de hoeveelheid zonuren zal uithaggeren om de 5 a 10 jaar nodig zijn.

Op een aantal oeverzones komt opschot voor van o.a. wilg, berk en els. Om te voorkomen dat de oever dichtgroeit met jonge bomen en struiken en daardoor bijzondere planten en dieren verdwijnen moet opschot eens in de 2-3 jaar gefaseerd worden verwijderd.

Opvolgende prioriteiten zullen per jaar moeten worden bepaald, zodat jaarlijks kan worden ingespeeld op de op dat moment hoogste prioriteiten, rekening houdend met de capaciteit die de greenkeeping ter beschikking heeft. Deze rapportage vormt dan de basis voor het keuzes die worden gemaakt in het beheer.

Regulier beheer oeverzone en open water	
Maaien intensief	3-6x per jaar
Maaien extensief	2x per jaar (april/mei en sept/okt)
Maaien extensief natuur	1x per jaar (april/mei)
Schonen natte insteek	1x per 3 jaar
Schonen waterbodem	1x per 5-10 jaar
Afzetten houtige beplanting	1x per 1-3 jaar

Figuur 21: Overzicht regulier beheer oeverzone en open water

23

4.3 Prioriteiten

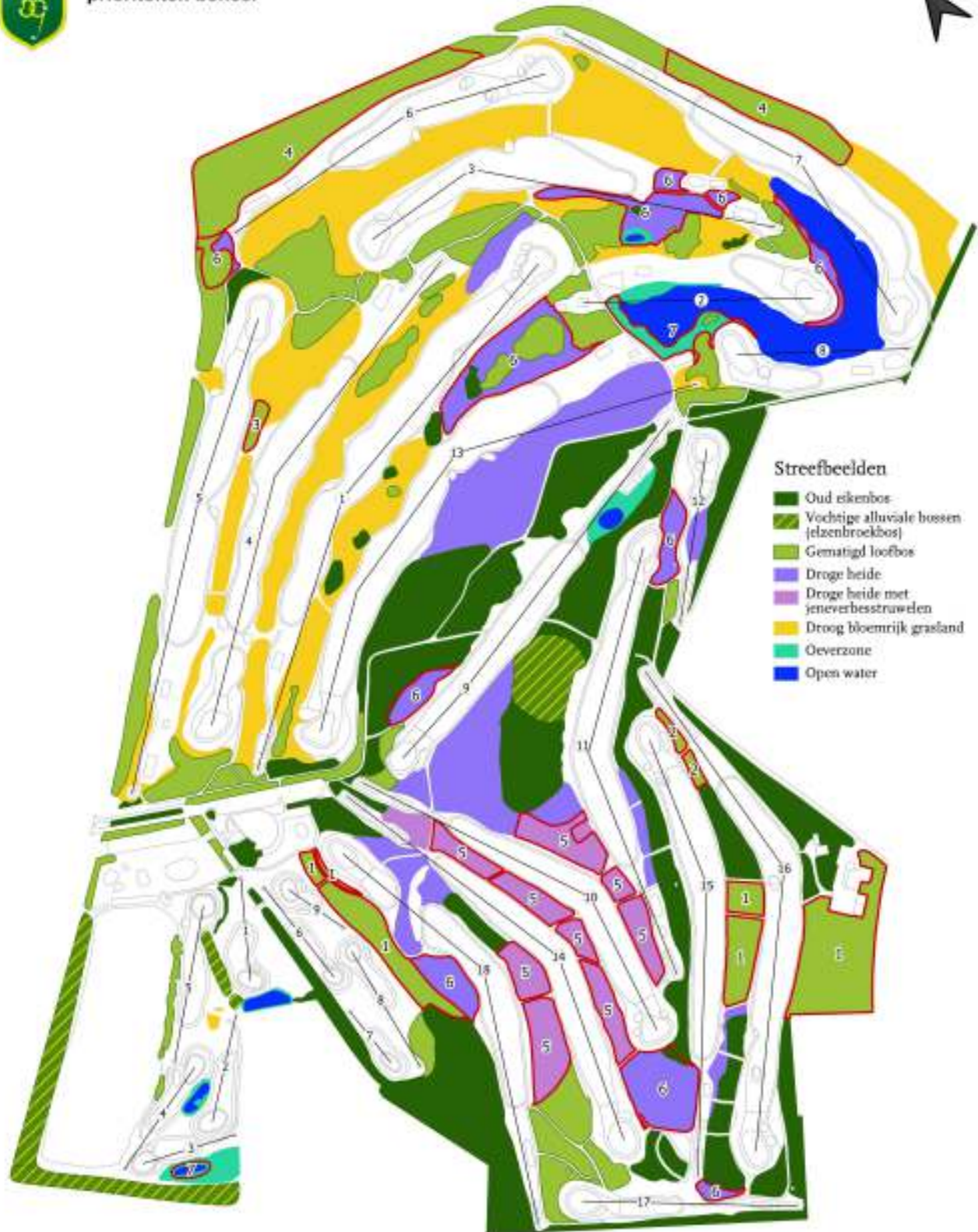
Op de kaart van figuur 23 zijn een aantal locaties te zien die prioriteit hebben in het beheer bij het toewerken naar de streefbeeld. In de tabel in figuur 22 staat per locatienummer welke acties nodig zijn. Het gaat onder andere om dunning of kap naaldbomen, aanplant van linde, berk en jeneverbes en het verwijderen van de toplaag op stroken heide.

Nr	Toelichting
1	naaldbomen gefaseerd verwijderen, aanplant linde
2	bomen kappen, aanplant berk
3	dunnen
4	groepjes dunnen (kleine gaten kappen), aanplanten linde
5	gefaseerd stroken en kleine gedeelten toplaag verwijderen, aanplanten jonge jeneverbes (let op, bij schaaibegrazing jonge jeneverbes omheinen)
6	gefaseerd stroken en kleine gedeelten toplaag verwijderen
7	houtige begroeiing in oever gefaseerd verwijderen

Figuur 22: Toelichting vakker

Streefbeeldkaart met prioriteiten beheer

- Streefbeelden
- Oud eskenbos
 - Vochtige alluviale bossen (elzenbroekbos)
 - Gematigd loofbos
 - Droge heide
 - Droge heide met jeneverbesstruwelen
 - Droog bloemrijk grasland
 - Oeverzone
 - Open water

26

Figuur 23: Prioriteiten beheer. De nummers in de velden corresponderen met de toelichting bij de nummers in figuur 21.